

**Programma van maatregelen
Onze-Lieve-Vrouw-Waver
(Sint-Katelijne-Waver) –
Bosstraat 9**

Jordi Bruggeman

Bornem
2021

Gemotiveerd advies

Het was tot op heden enkel mogelijk een bureauonderzoek (projectcode 2021A234) uit te voeren. Het onderzoeksgebied is op heden nog deels verhard en in gebruik als parking, waardoor het op dit moment niet mogelijk is om al het nodige verdere vooronderzoek uit te voeren. Het bureauonderzoek laat echter nog vragen open, waardoor verder archeologisch vooronderzoek nodig is (zie verslag van resultaten). Voor een afweging van de verschillende onderzoeksmethoden die nog in aanmerking komen, verwijzen we naar het onderdeel Onderzoeksmethode in het Programma van maatregelen (zie verder).

Het onderzoeksgebied is quasi op de top gelegen van een oost-west georiënteerde zandrug in een over het algemeen vlak landschap. Er werden reeds enkele archeologische onderzoeken uitgevoerd in de omgeving van het onderzoeksgebied. Ze bevinden zich iets lager op de oost-west georiënteerde rug waar het onderzoeksgebied zich op bevindt. De aangetroffen resten bij deze onderzoeken zijn naar archeologische waarde toe weinig waardevol. Het archeologisch potentieel voor de periode vanaf de steentijd tot aan de middeleeuwen is dan ook eerder laag.

Gezien de ligging van het onderzoeksgebied aan de noordzijde van de dorpskern van Onze-Lieve-Vrouw-Waver is het archeologisch potentieel wel hoog voor de middeleeuwen en later. Mogelijk zijn er ook archeologische resten aanwezig, zoals van tuinaanleg, die gerelateerd zijn aan de ursulinen die in 1841 ten noorden van het onderzoeksgebied een school en klooster oprichtten. Het onderzoeksgebied kende slechts weinig bebouwing in de periode vanaf de 18de eeuw en deze situeerde zich dan aan de zijde van de Bosstraat. Dit kan wijzen op een goed bewaard bodemarchief. Vanaf 1986 werd echter een deel van het terrein verhard. Het lijkt er ook op dat het onderzoeksgebied na 1930 een nivellering van het terrein onderging. In hoeverre deze ingrepen een belangrijke impact gehad hebben op het archeologisch bodemarchief is niet duidelijk. Een evaluatie van de geplande bodemingrepen geeft aan dat het volledige bodemarchief binnen het onderzoeksgebied bedreigd is.

Gezien het archeologische potentieel van het terrein is verder archeologisch vooronderzoek aangewezen.

Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Administratieve gegevens

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Antwerpen, Onze-Lieve-Vrouw-Waver, Sint-Katelijne-Waver, Bosstraat 9, Peerke's hof

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 164737, 194807
- 164848, 194915

Kadastrale percelen: Sint-Katelijne-Waver, Afdeling 3 (Onze-Lieve-Vrouw-Waver), sectie A, nummers 379E en 379F

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Aanleiding van het vooronderzoek

Zie hoofdstuk 2.3.2 van het verslag van resultaten.

Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Zie hoofdstuk 2.4.4 van het verslag van resultaten.

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een verdere inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Ook dient het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen dienen te worden behandeld:

- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Wat is het type vindplaats (bewoning, begraving, ...), aanwezig binnen het onderzoeksgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen materiële cultuur?
- Wat is de potentiële kenniswinst van een eventuele opgraving?
- Zijn er sporen aanwezig die inzicht kunnen verschaffen in het ontstaan en de ontwikkeling van de dorpskern van Onze-Lieve-Vrouw-Waver en zijn periferie?
- Bevestigt het verdere vooronderzoek het verwachte lage potentieel voor de periode vanaf de steentijd tot aan de middeleeuwen?
- Is er mogelijkheid tot behoud *in situ* en zijn er eventuele maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?
- Indien behoud *in situ* van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?

Onderzoeksmethode

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein?

2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?

3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?

4° is het NOODZAKELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein verhard en begroeid is. Landschappelijk bodemonderzoek zou relevant kunnen zijn om de bewaringstoestand van de bodem beter in te kunnen schatten. Aangezien het terrein voor een aanzienlijk deel verhard is en genivelleerd werd, wat vooral in het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied een negatieve impact kan gehad hebben op het bodemarchief, is het uitvoeren van een landschappelijk booronderzoek niet zinvol.

Wel dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

De onderzoekszone beslaat steeds de oppervlakte van ca. 6082 m², zoals die afgebakend is op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (Figuur 2).

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk assessment beantwoord zijn.

Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied met aanduiding van de zone waar bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is (rood), geprojecteerd op het GRB (www.geopunt.be)

Onderzoekstechnieken

Het bodemarchief dient onderzocht te worden totdat alle aardkundige eenheden onderzocht zijn waarin archeologische sites in primaire positie kunnen voorkomen, die relevant zijn voor de vraagstellingen van het onderzoek.

Om het onderzoek vlot te kunnen uitvoeren is een gefaseerde uitvoering gewenst. In een eerste fase dient het grasveld in het westen van het onderzoeksgebied onderzocht te worden. In een tweede fase dient het oosten van het onderzoeksgebied onderzocht te worden, tenzij uit de resultaten van fase 1 blijkt dat onderzoek ter hoogte van fase 2 een te laag potentieel op kennisvermeerdering kent. Dit dient gemotiveerd te worden in de nota die opgesteld wordt met betrekking tot de onderzoeksresultaten van fase 1.

Proefsleuvenonderzoek

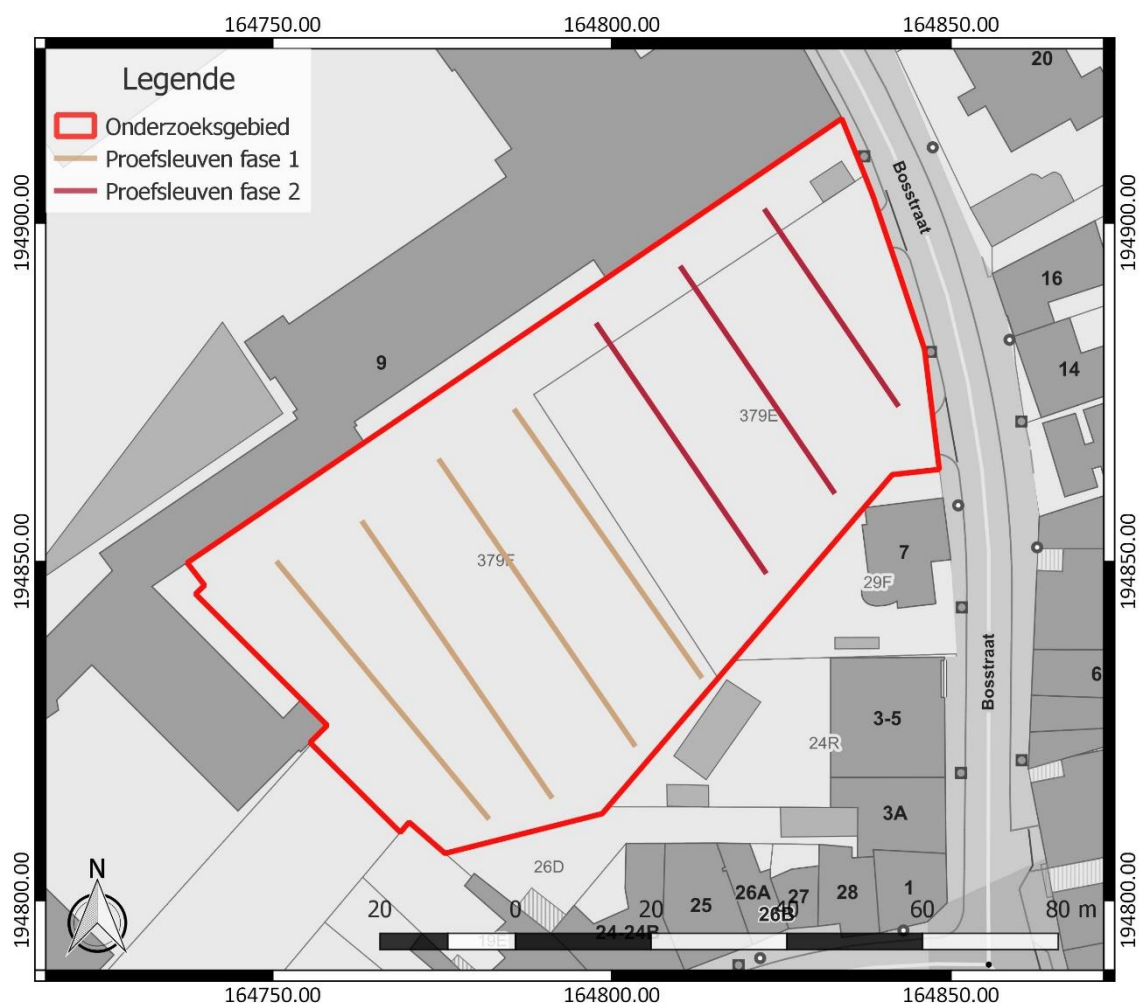
Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. Er wordt gewerkt met continue, parallelle proefsleuven. In dat geval heeft het gebruik van 2 m brede sleuven met een tussenafstand van 15 m een hogere trefkans dan 4 m brede sleuven

met een tussenafstand van 20 m.¹ De aangelegde proefsleuven dienen een breedte van 2 m te hebben.

De proefsleuven hebben een maximale tussenafstand van middelpunt tot middelpunt van 15 m. De beoogde oppervlakte die onderzocht dient te worden door middel van proefsleuven, bedraagt minimaal 10 %. Dit wordt behaald aan de hand van het vooropgestelde sleuvenplan, dat voorziet in 312 lopende m proefsleuven.

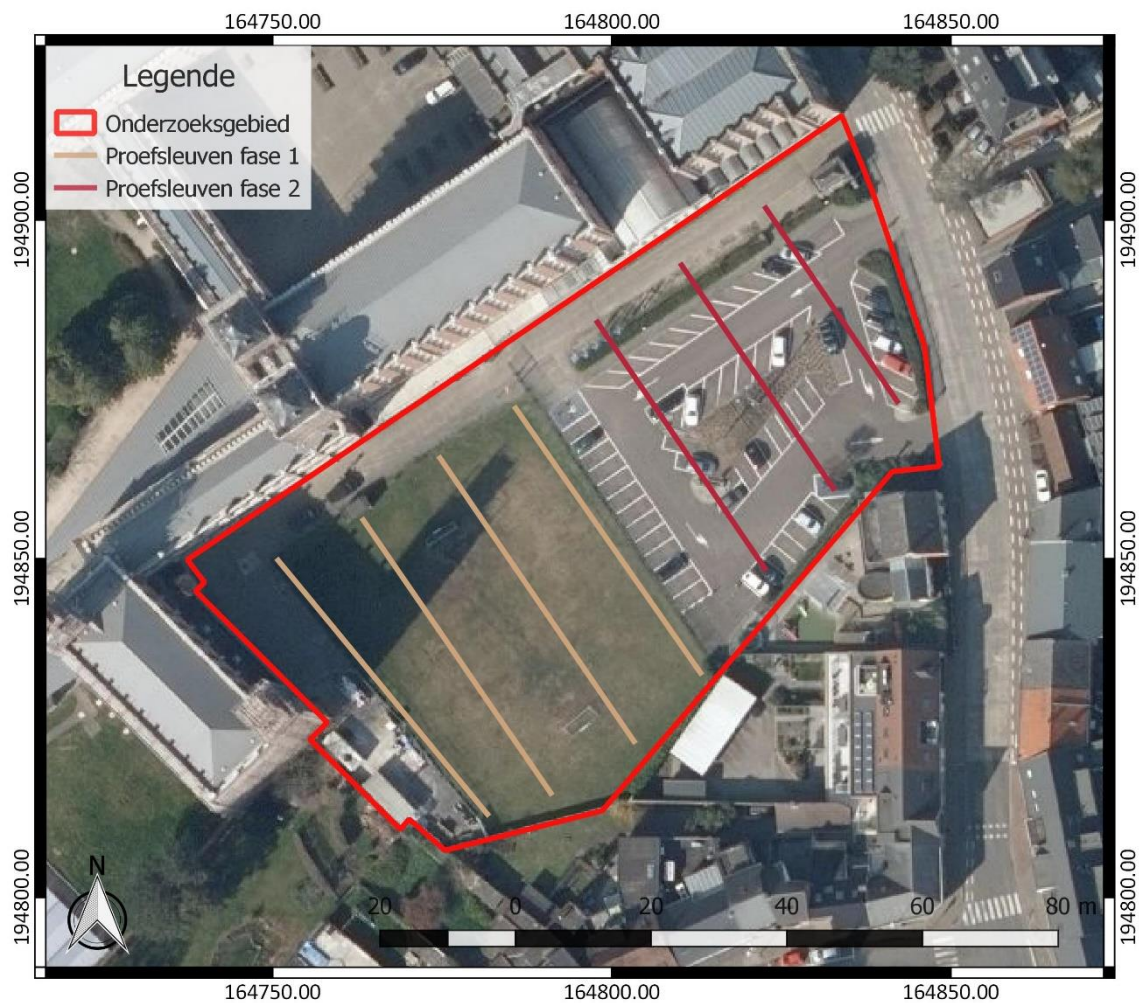
Voor een goede selectie moeten de proefsleuven aangevuld worden met kijkvensters en/of dwarssleuven. De oppervlakte hiervan bedraagt minimaal 2,5 % van het onderzoeksgebied. De zijden van de kijkvensters meten maximaal 13 x 13 m. De kijkvensters en/of dwarssleuven moeten voldoende groot zijn om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

Het onderzoeksgebied is quasi op de top gelegen van een oost-west georiënteerde rug. Wanneer de plaatselijke situatie wordt bekeken, helt het terrein eerder af in noordwestelijke richting. Het lijkt het meest aangewezen om de proefsleuven aan te leggen met een noordwest-zuidoost oriëntatie, rekening houdend met de oriëntatie van de grenzen van de zone die onderzocht dient te worden aan de hand van proefsleuven. Op die manier kan het proefsleuvenonderzoek efficiënt uitgevoerd worden.

Figuur 3: Inplanting van de proefsleuven (blauw), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

¹ Haneca et al. 2016, 48

Figuur 4: Inplanting van de proefsleuven (blauw), weergegeven op een recente orthofoto (www.geopunt.be)

Na uitvoering van het proefsleuvenonderzoek dient een evaluatie gemaakt te worden van de eventuele aanwezigheid van relevante archeologische sporen en een relevante archeologische vindplaats. Dit kan resulteren in een programma van maatregelen voor een opgraving. Dit houdt in het uitvoeren van veldwerk, de uitwerking van de opgravingsresultaten en indien dit aan de orde is, het uitvoeren van natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn momenteel geen afwijkingen voorzien ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

Bibliografie

Haneca, K./S. Debruyne/S. Vanhoutte/A. Eryvnc, 2016: *Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie*, Brussel.